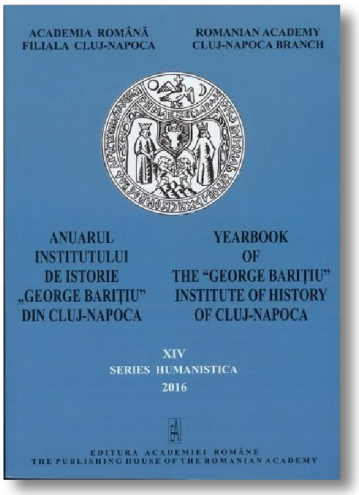

ISSN 1584-4404

Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca
Series *Humanistica*

humanistica.ro

Competența morală și motivațiile comportamentului de a ascunde adevărul

Lucia Faiciuc

How to cite this article:
Faiciuc, Lucia (2016) *Competența morală și motivațiile comportamentului de a ascunde adevărul*, Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca, Series Humanistica, Vol. 14, pp. 85–115. DOI: 10.5281/zenodo.22966515

© 2016: The Publishing House of the Romanian Academy.
Humanistica Yearbook is published online since 2003.
Submit your article to Humanistica Yearbook: secretariat.dcsu@acad-cj.ro

COMPETENȚA MORALĂ ŞI MOTIVAȚIILE COMPORTAMENTULUI DE A ASCUNDE ADEVĂRUL

Lucia Faiciuc

Institutul de Istorie „George Barițiu" din Cluj-Napoca
Departamentul de Cercetări Socio-Umane

Abstract. *MORAL COMPETENCE AND THE MOTIVATIONS FOR THE BEHAVIOR OF HIDING THE TRUTH. Moral Judgment Test (MJT), elaborated by Lind, in 1978, is an instrument widely and frequently used by researchers who are interested in the investigation of the moral judgment and behaviour. The present research, being an exploratory enterprise, aimed to find out if there is a relationship between the moral competence, as defined by Lind (2000), who considers it to be mainly an ability to control cognitively the affective egocentric feelings that urge a person toward an immoral behaviour, and measured with MJT in its interpretation as a moral behaviour task, and, respectively, between the six stages of the moral orientation measured with MJT, in its interpretation as a moral judgment instrument, and the preferred conditions for the moral disengagement from a paradigmatic moral behavior: truth telling, which were investigated through two new instruments (elaborated by the author of this research): C2 (having items with two response options), and C5 (having items with five response options). In order to investigate that relationship, MJT was administrated to 78 second year students at the University of Fine Arts and Design from Cluj-Napoca, of which 33 received also the C2 questionnaire, and 45 of them the C5 questionnaire. The obtained data offer a clearer and more nuanced perspective on the validity of the MJT and provide an encouraging support for the further investigation of the moral behavior and moral judgment from the perspective of the preferred conditions for the moral disengagement.*

Keywords*: moral competence, moral disengagement, moral behavior, moral assessment, truth telling.*

Cercetarea de față este o continuare a unor cercetări începute anterior (Faiciuc, 2014a, 2015). În cadrul uneia din ele (Faiciuc, 2014a), au fost concepute două chestionare prin care s-a urmărit explorarea judecății morale şi a comportamentului moral prin prisma preferinței pentru diferite condiții în care dezangajarea de la un comportament moral ar fi acceptată. Chestionarele elaborate au răspunsuri închise, prin care respondenții trebuie să aprecieze dacă sunt de acord sau nu,

într-una dintre variante (chestionarul care va fi numit în cele ce urmează C2), sau gradul lor de acord, în cealaltă variantă (chestionarul care va fi numit în cele ce urmează C5), cu o serie de 31 de motivații pentru un comportament imoral (condiții de dezangajare de la un comportament moral), în speță acela de a ascunde adevărul. A fost ales comportamentul ascunderii adevărului, deoarece s-a considerat că mărturisirea sau nemărturisirea adevărului este un aspect implicat în majoritatea situațiilor cu relevanță morală tipice şi, de aceea, ar putea avea un grad ridicat de reprezentativitate pentru comportamentul moral/imoral în general. Ideea care a stat la baza conceperii lor a fost prezentată pe larg în lucrarea din 2014. În partea de cercetare care a fost comunicată atunci, accentul s-a pus pe analiza răspunsurilor din punctul de vedere al dezirabilității sociale. În partea de cercetare prezentată acum însă, accentul va fi pus pe analiza legăturii rezultatelor obținute cu aceste două instrumente cu rezultatele obținute la o probă consacrată de evaluare a judecății morale, MJT (Moral Judgment Test, în traducere: Testul Judecății Morale), elaborată de Lind în 1978.

MJT este o probă frecvent folosită de către cei care investighează judecata şi comportamentul moral, ale cărei proprietăți psihometrice le-am investigat într-o serie de alte cercetări (de exemplu, Faiciuc, 2015). Ideea de a cerceta comparativ cele două chestionare care investighează motivațiile comportamentului imoral de a ascunde adevărul, elaborate anterior, şi proba MJT a plecat de la modul în care Lind (2000) a definit competența morală, ceea ce măsoară în principal proba MJT, şi de la modul de concepere a celor două probe menționate anterior. Competența morală este văzută de autorul citat ca fiind în principal o abilitate de a controla cognitiv influențele trăirilor afective care apar în contextul centrării pe propria persoană şi care ar putea sta în calea unui comportament moral bazat pe principii. Prin urmare, MJT se doreşte a fi, din acest punct de vedere, o probă directă de comportament moral, care implică o componentă de autoreglare şi control astfel încât comportamentul să fie pus în acord cu nivelul judecății morale. În acelaşi timp, MJT este şi un instrument prin care se poate evalua nivelul judecății morale, acesta oferind scoruri pentru cele şase stadii ale orientării morale propuse de Lind (2000), după gradul de preferință manifestat de către un respondent pentru argumentele pro şi contra soluțiilor predefinite date celor două dileme morale ale probei, argumente grupate în şase categorii, corespunzătoare celor şase stadii de orientare a judecății morale. În cele de mai jos se află o prezentare mai în detaliu a probei MJT, preluată după cea făcută în Faiciuc (2014b). După cum s-a menționat şi înainte, proba MJT include două dileme morale (Dilema muncitorilor şi Dilema doctorului) pentru care se dă o soluție de către autor. De exemplu, Dilema muncitorilor arată după cum urmează. Din cauza unor concedieri, se pare nefondate, câțiva lucrători din fabrică îi suspectează pe directori că trag cu urechea la angajații lor prin sistemul de interfon şi apoi folosesc aceste informații împotriva lor. Directorii au respins cu tărie această acuzație în mod oficial. Sindicatul muncitorilor a declarat că va lua măsuri împotriva companiei doar atunci când se

vor descoperi probe care să confirme aceste suspiciuni. Prin urmare, doi muncitori intră prin efracție în birourile administrației şi iau copii transcrise după casete, copii care dovedesc acuzația de spionaj.

Respondenții trebuie să aprecieze (pe o scală Likert de 7 puncte) în ce măsură resping sau sunt de acord cu soluția dată pentru fiecare dilemă şi apoi trebuie să evalueze în ce măsură resping sau acceptă (pe o scală Likert de 9 puncte) şase argumente de tip diferit de susținere a soluției date pentru fiecare dilemă şi şase argumente de tip diferit pentru respingerea soluțiilor date pentru cele două dileme. Cele şase tipuri de argumente morale reprezintă şase stadii de dezvoltare a judecății morale, aşa cum sunt ele concepute de autorul testului după modelul celor şase stadii ale lui Kohlberg.

Stadiul 1 este unul preconvențional, în care argumentele se referă la obediența față de autoritatea unei persoane cu putere sau prestigiu şi evaluarea a ceea ce e rău şi bine în funcție de consecințele directe neplăcute care urmează o acțiune, cum ar fi pedepsele. Nevoile altor persoane nu sunt luate în considerare. Un argument de acest tip pentru Dilema muncitorilor este următorul: „Deoarece concedierea celor-lalți angajați nu i-a afectat şi pe ei şi astfel nu aveau niciun motiv să fure copiile transcrise după casete."

Stadiul 2 este unul preconvențional, în care argumentele sunt de natură instrumentală (un comportament moral este ales ca mijloc pentru satisfacerea unui scop individual), urmărindu-se un interes personal direct, imediat, limitat şi concret şi recunoscându-se absența vreunei unice autorități personale în domeniul moral, ceea ce conduce la ideea că ceea ce este moral sau nu depinde de alegerea liberă şi interesul fiecărei persoane. Nevoile altora sunt luate în considerare, dar numai în măsura în care se satisface un interes personal prin reciprocitate, ca urmare a satisfacerii nevoilor altuia. Un exemplu de astfel de argument pentru Dilema muncitorilor este: „Pentru că nu e înțelept să rişti să fii dat afară din companie pentru alții."

Stadiul 3 este unul convențional în care argumentarea morală se bazează pe conformarea la norme de grup şi convenții sociale, care încep să fie interiorizate. Interesul personal în respectarea acestor norme este unul conceput într-un sens mai larg, fiind mai degrabă indirect, referindu-se la aprecierea performanței în îndeplinirea unui rol social (de exemplu, reputația) şi la sentimente şi emoții de natură morală. Apare preocuparea pentru evaluarea intențiilor din spatele unui act moral, şi nu doar pentru consecințele sale. Nevoile şi sentimentele altora sunt luate în considerare, prin adoptarea unei perspective empatice. Un argument de acest tip pentru Dilema muncitorilor este: „Pentru că majoritatea colegilor săi ar fi făcut probabil acelaşi lucru într-o situație similară."

Stadiul 4 este unul convențional, în care respectarea regulilor morale şi a legilor este justificată în baza efectelor pe care le-ar avea generalizarea încălcării lor asupra societății prezente, acceptându-se autoritatea societății aşa cum este ea asupra definirii a ceea ce e moral sau nu. Pentru acest stadiu, un exemplu tipic de argument (pentru

Dilema muncitorilor) este: „Pentru că legea şi ordinea în societate ar fi puse în pericol dacă toată lumea ar acționa așa cum au făcut-o cei doi muncitori."

Stadiul 5 este unul post-convențional, în care este sesizată şi recunoscută relativitatea legilor morale în funcție de interesele particulare prezente ale unei societăți, ele fiind rezultatul unui contract social şi putând fi schimbate oricând prin procedee democratice, cu acordul majorității. Un act sau o lege sunt considerate ca morale în măsura în care sunt instrumentale pentru a servi intereselor unui număr cât mai mare de membri ai unei comunități sau societăți. Tipul acesta de argument este ilustrat de următorul exemplu din Dilema muncitorilor: „Pentru că cei doi ar fi trebuit să parcurgă căile legale pe care le aveau la dispoziție şi nu să comită o încălcare serioasă a legii".

Stadiul 6 este unul post-convențional, în care acțiunea morală nu mai este văzută ca fiind instrumentală în atingerea unui scop, ci reprezintă un scop în sine, luându-se în considerare perspectivele şi interesele tuturor celor implicați într-o situație morală şi căutându-se soluția care este echitabilă pentru toți. Un exemplu tipic al acestui tip de argumentare, în Dilema muncitorilor, este: „Pentru că încrederea între oameni şi demnitatea fiecăruia contează mai mult decât reglementările interne ale firmei."

Se consideră că stadiile 1 şi 2 reflectă o judecată morală matură, iar stadiile 4 şi 5 o judecată morală pe deplin matură.

Lind (2000) consideră că MJT este o sarcină morală cognitivă şi, de aceea, prin acest test se măsoară, în principal, o competență cognitivă, cea morală. Sarcina cognitivă morală este aceea a confruntării participanților cu contraargumente. După cum afirmă Lind (2000), reacțiile respondenților față de argumentele care susțin propria opinie indică nivelul preferat al judecății morale pentru a găsi o soluție dilemei, dar reacțiile lor la contraargumentele care combat soluția găsită de ei indică abilitatea de a utiliza un anumit nivel al judecății morale într-un mod consecvent şi coerent atunci când judecă opiniile, argumentele şi comportamentul altora. Prin urmare, un respondent va fi evaluat ca având un nivel ridicat al competenței morale doar dacă manifestă consecvență în nivelul de acceptare sau de respingere a argumentelor apreciate, indiferent dacă ele sunt pro sau contra soluției date sau alese de către el. În schimb, el va fi evaluat ca având un nivel scăzut al competenței morale dacă lasă ca opinia sa cu privire la soluția pe care o consideră „corectă" pentru o dilemă şi implicarea afectivă în susținerea sa să determine evaluarea făcută contra-argumentelor, ignorând calitatea morală a acestora. Lind (2000) observă că doar consecvența în aplicarea unor principii de evaluare a calității morale a unor argumente, indiferent de poziția şi soluția morală care se susțin prin acestea, este cea care indică un nivel ridicat al competenței morale, şi nu consecvența în susținerea şi protejarea propriei poziții în fața criticilor, acest tip de consecvență indicând uneori chiar opusul, adică o rigiditate morală. Prin urmare,

MJT ar reprezenta şi o probă de evaluare a flexibilității morale, a deschiderii spre perspectiva altora şi a decentrării de pe propria poziție. În concluzie, Lind (2000) susține că scorul C al competenței morale care se calculează pentru această probă (sau indexul C) măsoară gradul în care un respondent lasă ca judecata sa morală să fie determinată de principii şi considerații de ordin moral, şi nu de alte „forțe psihice", cum ar fi tendința umană de a selecta şi accepta doar argumentele care susțin o opinie sau decizie personală. În afară de indexul C pentru competența morală, sunt calculate şi scoruri pentru nivelul preferinței pentru fiecare dintre cele şase tipuri de argumentare morală, care sunt utile pentru a evalua orientarea morală a unui respondent în funcție de tipul de argumentare care este cel mai mult acceptat sau respins.

Cele două probe elaborate de autoarea acestui studiu au avut ca scop investigarea condițiilor în care respondenții consideră că ar fi justificat un comportament care este socotit ca fiind în general imoral sau în care ei au manifestat sau ar manifesta în prezent un astfel de comportament. Cu alte cuvinte, e vorba, în principal, tot de investigarea unui comportament cu relevanță morală a persoanelor investigate, în speță acela de ascundere a adevărului, doar că în forma indirectă a chestionarului, şi nu de o investigare predominant a judecății morale prin intermediul preferințelor pentru diverse tipuri de argumente morale predefinite, date ca răspuns la dileme morale impersonale. De fapt, cele două probe (C2 şi C5) încearcă să evalueze indirect aspecte ale comportamentului moral, care implică atât componenta sa legată de nivelul de maturitate al judecății morale, cât şi componenta legată de autoreglarea şi controlul în baza acestui nivel, în cadrul situației paradigmatice a comportamentului de a ascunde adevărul (pe care alte comportamente imorale o presupun implicit). Asupra acestei situații respondenții nu sunt solicitați să reflecteze la modul impersonal, adică făcând referire la anumite dileme morale al căror conținut particular ar putea influența preferința pentru anumite răspunsuri, ci la modul personal, cu referire la propriul comportament. Nivelul comportamentului imoral ar fi dat de o gradație, care, la un nivel mai scăzut de diferențiere al acestei gradații (putându-se concepe gradații cu şi mai multe niveluri, dar şi câteva cu mai puține niveluri), ar avea la bază un comportament care respinge sau nu ține cont deloc de principiul moral în cauză, adică cel legat de acel tip de comportament, ci doar de interesul personal. Comportamentul de ascundere a adevărului s-a presupus a fi mai mult sau mai puțin imoral în funcție de condițiile în care el se manifestă. În aceste două probe, s-a apreciat cât de imoral este comportamentul la care face referire un item al chestionarelor prin raportarea la o gradație predefinită cu cinci niveluri. Această gradație permite o diferențiere nu prea mare, destul de grosieră, a comportamentelor din punctul de vedere al imoralității lor. Sunt posibile gradații şi mai puțin diferențiatoare, cu un număr mai redus de niveluri (de exemplu, două), dar şi mai diferențiatoare, cu mai mult de cinci niveluri. Gradația aleasă, cea cu cinci niveluri,

are la bază, pe primul nivel, un comportament care respinge sau nu ține cont deloc de principiul moral legat de mărturisirea adevărului, ci doar de interesul personal. Un al doilea nivel ar fi cel în care nerespectarea principiului moral în cauză este condiționată de nerespectarea lui de către alte persoane, fie prin preluarea comportamentului acestora ca model sau normă, fie în virtutea reciprocității (de exemplu, din răzbunare). Aceste două niveluri sunt asociate unui nivel imatur de judecată morală. Un al treilea nivel ar fi acela în care principiul moral în discuție este acceptat şi interiorizat, nivelul de judecată fiind unul matur, dar mecanismele de auto-reglare a comportamentului pot fi deficitare, influențe afective egocentrice putând câştiga competiția cu acest principiu. Un al patrulea nivel ar fi acela în care influențele negative egocentrice converg cu cele altruiste, astfel încât comportamentul de ascundere a adevărului este motivat de considerente care pot fi doar aparent altruiste. Cu alte cuvinte, acest comportament imoral poate avea şi consecințe pozitive, care însă nu au la bază alte principii morale, consecințele pozitive putând servi şi interesului personal al celui care a ascuns adevărul (de exemplu, a minți pentru a păstra o relație cu o persoană apropiată). Al cincilea nivel ar fi cel în care un comportament evaluat în general ca imoral, cum este cazul cu cel de ascundere a adevărului, este motivat în baza unui alt principiu moral, altruist, sau în care ascunderea adevărului este evitată indiferent de situație, în baza unei valorizări maximale a principiului moral legat de mărturisirea adevărului şi a unor mecanisme de autoreglare funcționând la un nivel ridicat. Pentru fiecare nivel s-a calculat un scor în funcție de cât de mult un respondent a admis că i se potriveşte manifestarea comportamentului de ascundere a adevărului în condițiile specificate de itemii încadrați pe acel nivel, scor obținut prin însumarea valorilor atribuite răspunsurilor respondentului pentru acei itemi. În formularea itemilor celor două chestionare există, în afară de deosebirea privind numărul opțiunilor de răspuns, şi o deosebire în ceea ce priveşte posibilitatea de interpretare a conținutului lor, chiar dacă aceştia se referă, în general, cu câteva excepții, la aproximativ aceleaşi condiții de dezangajare morală. Chestionarul C2 permite respondenților o abordare mai ipotetică şi impersonală, răspunsul pentru itemii lui putând presupune într-o mai mare măsură o acceptare sau respingere doar teoretică a condițiilor de dezangajare morală specificate prin aceşti itemi, nefiind obligatorie o referire personală. În schimb, itemii chestionarului C5 solicită în mod mai direct, explicit, o astfel de referire personală, prin amintirea unor experiențe din trecut, când s-a produs o astfel de dezangajare morală în condițiile descrise de itemi, sau prin admiterea disponibilității ca în starea psihică prezentă să accepte astfel de condiții (variantă specificată gramatical prin folosirea optativului şi care a fost inclusă având în vedere cazul în care o persoană nu a avut oportunitatea ca în trecut să se întâlnească cu astfel de condiții).

După cum s-a menționat pe scurt şi înainte, o parte dintre itemii celor două probe (cei de pe nivelul 3) se referă la situații sau condiții în care comportamentul

în acord cu principii morale acceptate declarativ, în speță, mărturisirea adevărului, este pus în dificultate, eşuând autoreglarea şi controlul în funcție de acele principii, prin aceşti itemi evaluându-se în ce măsură este el pus în dificultate pentru un anumit respondent pentru fiecare situație în parte specificată de ei, conform raportării făcute de acel respondent. Astfel de situații sunt cele în care o persoană conştientizează, la nivel principial, că ar fi bine să spună adevărul, dar nu o face, din cauza influenței unor trăiri afective de origine egocentrică, la fel cum se întâmplă în proba MJT. De aceea, ar fi de aşteptat, ca o *primă ipoteză*, ca între răspunsurile la astfel de itemi (cei de nivel 3) şi indicele competenței morale obținut pe baza MJT să apară o asociere negativă. O altă parte dintre itemii celor două probe (C2 şi C5) se referă la situații în care respectarea unui principiu moral intră în competiție nu cu interese egocentrice, ci cu alte principii morale, care indică o decentrare de pe interesele egoiste spre cele altruiste. Pentru că şi în cazul competenței morale măsurate cu MJT este implicată o componentă de decentrare şi depăşire a intereselor egocentrice, ar fi de aşteptat, ca o *a două ipoteză*, ca între indicele competenței morale al MJT şi răspunsurile pentru itemii din C2 şi C5 care indică predominat motivații altruiste (cei de nivel 4 şi 5) să existe o asociere pozitivă. De asemenea, ar fi de aşteptat, ca o *a treia ipoteză*, ca între răspunsurile la acei itemi ai celor două probe (C2 şi C5) care sugerează un comportament care nu are la bază deloc o valorizare autonomă şi o preocupare pentru respectarea unor principii morale (cei de nivel 1 şi 2) şi indicele competenței morale măsurat cu MJT să existe o asociere negativă, de vreme ce competența morală ar implica un comportament care se bazează pe principii morale. *A patra ipoteză* prevede o corelație negativă între indicele competenței morale, numit prescurtat indicele C, al MJT şi scorul răspunsurilor însumate pentru toți itemii care se referă la motivațiile egocentrice ale dezangajării morale pentru C2 şi, respectiv, C5, precum şi o corelație pozitivă între indicele C şi scorul răspunsurilor însumate pentru toți itemii care se referă la motivații altruiste ale dezangajării morale.

În final, potrivit celei de-*a cincea ipoteze*, este de aşteptat ca între scorurile pentru stadiile de orientare a judecății morale ale MJT şi cele pentru cele cinci niveluri ale C2, respectiv, C5 (scoruri obținute prin însumarea răspunsurilor pentru itemii fiecărui stadiu, respectiv, nivel), şi indicii sintetici, privind preferința pentru motivațiile egocentrice, respectiv, altruiste ale dezangajării morale, calculați pentru aceste două chestionare, să existe următoarele corelații:

- asociere pozitivă între scorurile de pe nivelurile inferioare de orientare a judecății morale ale MJT şi cele de pe nivelurile inferioare ale C2 şi C5 şi între scorurile de pe nivelurile superioare de orientare a judecății morale ale MJT şi cele de pe nivelurile superioare ale C2 şi C5;
- asociere negativă între scorurile de pe nivelurile inferioare de orientare a judecății morale ale MJT şi cele de pe nivelurile superioare ale C2 şi C5 şi

între scorurile de pe nivelurile superioare de orientare a judecății morale ale MJT şi cele de pe nivelurile inferioare ale C2 şi C5;

- asociere pozitivă între scorurile de pe nivelurile superioare de orientare a judecății morale ale MJT şi scorurile preferinței pentru motivațiile altruiste la C2, respectiv, C5, precum şi o asociere negativă între acestea din urmă şi scorurile de pe nivelurile inferioare de orientare a judecății morale ale MJT.
- asociere negativă între scorurile de pe nivelurile superioare de orientare a judecății morale ale MJT şi scorurile preferinței pentru motivațiile egocentrice la C2, respectiv, C5, precum şi o asociere pozitivă între acestea din urmă şi scorurile de pe nivelurile inferioare de orientare a judecății morale ale MJT.

Concluzionând, prin cercetarea de față, răspunsurile la cele două probe: C2 şi C5, sunt puse în legătură cu răspunsurile la proba MJT, care se doreşte a fi predominant o probă directă de comportament moral, cu scopul de a evalua din punct de vedere psihometric cele trei probe.

METODĂ

Participanți

Chestionarele au fost completate de un număr total de 78 de participanți, studenți în anul II la Universitatea de Artă şi Design din Cluj-Napoca, cu o vârstă medie de 20,6 ani. Primul chestionar privind motivațiile comportamentului de a ascunde adevărul, C5, a fost administrat unui număr de 33 de participanți (15 fete şi 12 băieți şi 6 care nu au notat sexul), iar al doilea, C2, unui număr de 45 de participanți (31 de fete şi 9 băieți şi 5 care nu au notat sexul).

Instrumente

– Un chestionar cu 31 de itemi (a se vedea Anexa 1), în care respondenții trebuie să precizeze (pe o scala Likert cu 5 puncte, de la 0:„deloc” până la 5: „în totalitate”) în ce măsură li se potrivesc afirmațiile date, adică dacă au ascuns sau ar ascunde adevărul în diverse condiții date. El va fi numit aici C5.

– Un chestionar cu 31 de itemi (a se vedea Anexa 2), în care respondenții trebuie să precizeze dacă afirmațiile date li se potrivesc sau nu (dacă da, se va cota răspunsul cu un punct, dacă nu, cu zero), adică dacă ei consideră că e justificat să se ascundă adevărul în diverse condiții date. El va fi numit aici C2.

– Moral Judgment Test, MJT, elaborat de Lind în 1978, în versiunea românească: Testul Judecății Morale. Varianta integrală se poate găsi în Lupu, 2009, autoare care a realizat traducerea şi adaptarea pentru limba română a MJT şi a furnizat date privind validitatea sa pe eşantioane de studenți din populația românească. Această versiune este singura autorizată de autorul probei pentru

administrare sa în limba română. E un instrument pentru care există relativ numeroase studii în ceea ce priveşte validitatea sa (a se vedea Lind, 2000). Date în plus, față de cele mai sus prezentate, despre semnificația indicilor calculați pentru MJT se pot găsi in Lind (2000), Lupu (2009) şi Faiciuc (2015).

Procedură

Cele trei probe de tip creion-hârtie au fost administrate colectiv, în cadrul aceleiaşi sesiuni, în aceeaşi ordine (C2/C5, MJT), fără limită de timp. Pentru MJT s-a calculat indicele competenței morale: indicele C şi scorurile pentru cele şase stadii ale orientării judecății morale în variantă neipsitizată şi, pentru eliminarea posibilelor tendințe de răspuns, în variantă ipsitizată (obținute pe baza diferenței dintre răspunsul la fiecare item şi media aritmetică a răspunsurilor la toți itemii). În total, pentru MJT s-au calculat 13 scoruri. Pentru C2 şi C5 s-au calculat, prin însumarea valorilor atribuite răspunsurilor pentru itemii fiecărui nivel, 5 scoruri care indică preferința pentru fiecare dintre cele cinci niveluri ipotetice ale comportamentului de ascundere a adevărului (vezi Anexa 3), precum şi scoruri ale preferinței pentru motivațiile predominant egocentrice (suma scorurilor pentru nivelurile 1, 2 şi 3) şi pentru motivațiile predominant altruiste (suma scorurilor pentru nivelurile 4 şi 5). În cazul chestionarului C5 s-au calculat scorurile menționate mai sus şi în variantă ipsitizată. Prin urmare, pentru C2 s-au calculat în total 5 scoruri, iar pentru C5 zece. Nu au existat itemi cu cotare inversă.

REZULTATE

Pragul de semnificație statistică ales este de $p = .05$

Dată fiind asimetria multora dintre variabilele luate în considerare, s-a folosit pentru calculul tuturor corelațiilor coeficientul neparametric pentru corelația rangurilor Spearman, cu un prag de semnificație unilateral, având în vedere predicțiile unidirecționale făcute în formularea ipotezelor. Având în vedere folosirea acestui coeficient neparametric şi numărul relativ mare de variabile luate în calcul, am considerat că ar fi mai puțin relevantă prezentarea indicatorilor statistici pentru aceste variabile.

Corelație a MJT cu C2

În primul rând, s-a realizat pentru C2 o analiză de cluster (a se vedea Fig. 1) prin metoda Ward, utilizându-se distanțele euclidiene, pentru a vedea în ce măsură se suprapun clusterii obținuți cu structura celor cinci niveluri predefinite ale comportamentului de ascundere a adevărului, după ce s-a exclus itemul 31, care este atipic.

Asocierea dintre indicele competenței morale al MJT cu preferința pentru itemii celor cinci niveluri ale comportamentului de ascundere a adevărului pentru C2, aşa cum au fost ele alcătuite odată cu conceperea chestionarului, este prezentată în Tabelul 1.

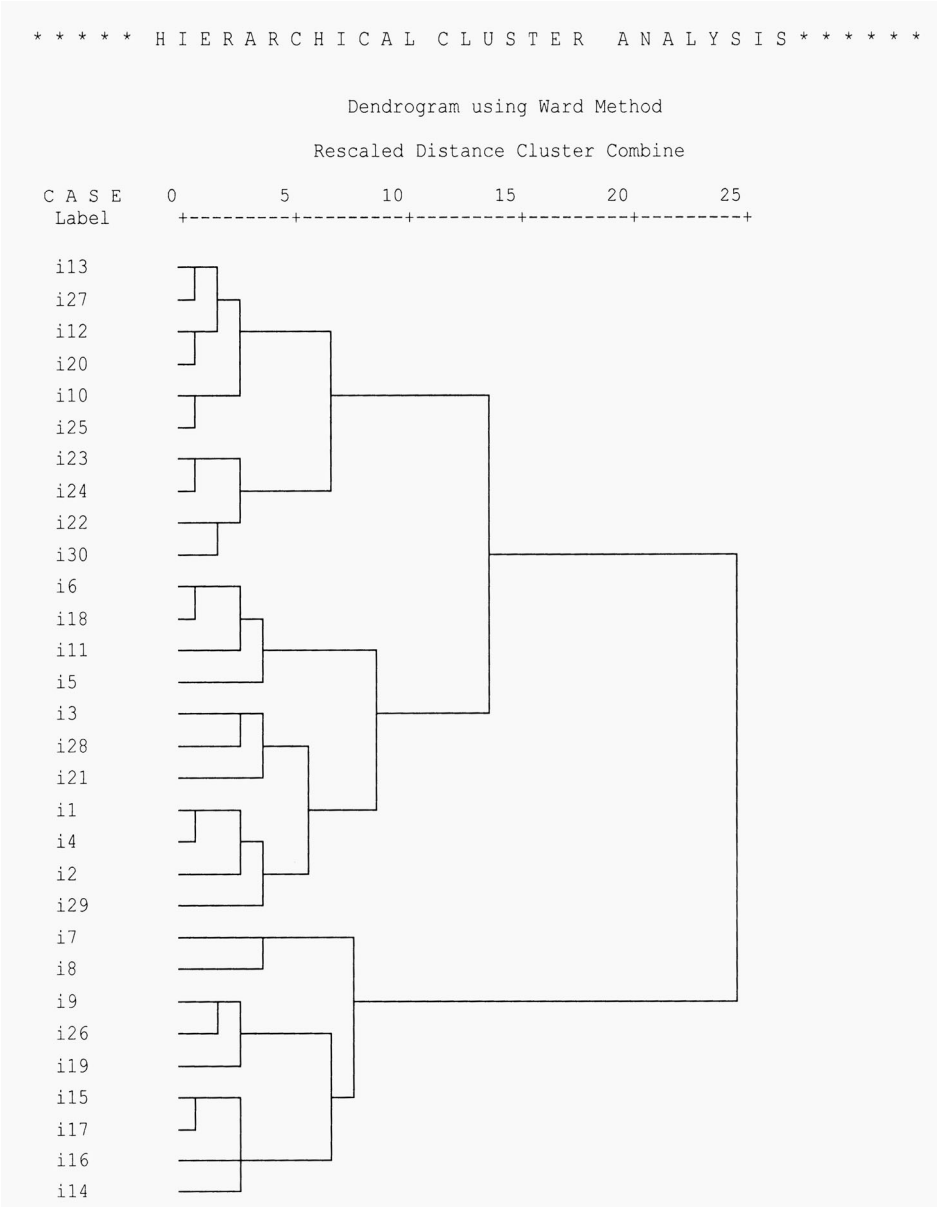

Figura 1. Analiza ierarhică de cluster prin metoda Ward pentru itemii din C2.

În Tabelul 2 este prezentată asocierea dintre indicele competenței morale al MJT şi preferința pentru motivațiile de tip altruist, respectiv, egocentric.

Tabelul 1

Corelațiile dintre indicele competenței morale al MJT
cu preferința pentru itemii celor cinci niveluri ale comportamentului de ascundere a adevărului pentru C2

	Nivel 1	**Nivel 2**	**Nivel 3**	**Nivel 4**	**Nivel 5**
Indice competență morală	**ρ = .320**	ρ = .224	ρ = .133	ρ = .073	**ρ = .397**
	p = .045	p = .125	p = .246	p = .353	**p = .016**
	N = 29	N = 28	N = 29	N = 29	**N = 29**

Legenda:

Nivel 1: Comportament imoral ca rezultat al nerecunoaşterii valorii comportamentului moral

Nivel 2: Comportament imoral preluat prin imitație sau motivat de reciprocitate

Nivel 3: Comportament imoral ca urmare a unui deficit de autoreglare motivat egocentric (recunoaşterea valorii comportamentului moral, dar acesta pierde competiția cu cel imoral)

Nivel 4: Comportament imoral în care motivația egocentrică şi cea altruistă converg

Nivel 5: Comportament imoral motivat neegocentric, prin realizarea unui alt comportament moral, cum ar fi unul de tip altruist, sau evitarea comportamentului imoral indiferent de situație

Rezultatele din Tabelul 2 ar trebui înțelese în lumina rezultatului privitor la corelația dintre scorul preferinței pentru motivațiile de tip altruist şi scorul preferinței pentru motivațiile de tip egocentric: ρ = .784, p= .000, N = 31.

Tabelul 2

Corelațiile dintre indicele competenței morale al MJT
şi preferința pentru motivațiile de tip altruist, respectiv, egocentric, pentru C2

	Motivații altruiste	**Motivații egocentrice**
Indice competență morală	**ρ = .369**	**ρ = .332**
	p =.025	**p = .045**
	N = 29	N = 27

Între scorurile neipsitizate pentru cele şase niveluri de orientare a judecății morale ale MJT şi cele cinci niveluri ale comportamentului de ascundere a adevărului la C2 nu a apărut nicio corelație semnificativă statistic. Tot nicio corelație semnificativă statistic nu s-a obținut între scorurile neipsitizate pentru cele şase niveluri de orientare a judecății morale ale MJT şi scorurile preferinței pentru motivațiile altruiste, respectiv, egocentrice. Rezultatele pentru corelațiile obținute între scorurile ipsitizate pentru cele şase niveluri de orientare a judecății morale ale MJT şi cele cinci niveluri ale comportamentului de ascundere a adevărului la C2 sunt prezentate în Tabelul 3, iar cele cu scorurile preferinței pentru motivațiile altruiste, respectiv, egocentrice în Tabelul 4.

Tabelul 3

Corelaţiile dintre scorurile ipsitizate pentru cele şase stadii
de orientare a judecăţii morale ale MJT şi cele cinci niveluri ale comportamentului
de ascundere a adevărului la C2

	Nivel 1	**Nivel 2**	**Nivel 3**	**Nivel 4**	**Nivel 5**
Stadiu 1 ipsitizat	-.231 .114 29	-.246 .104 28	-.149 .224 28	-.130 .251 29	**-.418** **.012** 29
Stadiu 2 ipsitizat	-.076 .347 29	.149 .224 28	.036 .427 28	.029 .442 29	-.007 .485 29
Stadiu 3 ipsitizat	.020 .459 29	-.056 .389 28	-.014 .472 28	*.282* *.069* 29	*.307* *.052* 29
Stadiu 4 ipsitizat	-.033 .432 29	.068 .366 28	-.125 .263 28	-.009 .481 29	-.066 .367 29
Stadiu 5 ipsitizat	**.325** **.042** 29	.132 .251 28	.244 .106 28	.052 .394 29	.237 .108 29
Stadiu 6 ipsitizat	-.170 .189 29	-.068 .365 28	-.146 .229 28	-.239 .106 29	-.098 .306 29

Notă: Primul număr din fiecare căsuţă reprezintă coeficientul ρ de corelaţie a rangurilor Spearman, al doilea număr este pragul de semnificaţie statistică, iar al treilea număr este numărul de participanţi pentru care s-a calculat corelaţia respectivă.

Legenda:

Nivel 1: Comportament imoral ca rezultat al nerecunoaşterii valorii comportamentului moral

Nivel 2: Comportament imoral preluat prin imitaţie sau motivat de reciprocitate

Nivel 3: Comportament imoral ca urmare a unui deficit de autoreglare motivat egocentric (recunoaşterea valorii comportamentului moral, dar acesta pierde competiţia cu cel imoral)

Nivel 4: Comportament imoral în care motivaţia egocentrică şi cea altruistă converg

Nivel 5: Comportament imoral motivat neegocentric, prin realizarea unui alt comportament moral, cum ar fi unul de tip altruist, sau evitarea comportamentului imoral indiferent de situaţie.

Tabelul 4

Corelaţiile dintre scorurile ipsitizate pentru cele şase niveluri
de orientare a judecăţii morale ale MJT şi scorurile preferinţei
pentru motivaţiile altruiste, respectiv, egocentrice la C2

	Motivaţii altruiste	**Motivaţii egocentrice**
Stadiu 1 ipsitizat	**-.424** **.011** 29	-.226 .128 27

Tabelul 4 (continuare)

Stadiu 2 ipsitizat	.120 .268 29	-.112 .289 27
Stadiu 3 ipsitizat	.217 .129 29	.097 .315 27
Stadiu 4 ipsitizat	-.054 .390 29	-.077 .351 27
Stadiu 5 ipsitizat	.222 .123 29	**.351** **.036** 27
Stadiu 6 ipsitizat	-.086 .330 29	-.172 .195 27

Notă: Primul număr din fiecare căsuță reprezintă coeficientul ρ de corelație a rangurilor Spearman, al doilea număr este pragul de semnificație statistică, iar al treilea număr este numărul de participanți pentru care s-a calculat corelația respectivă

Corelație a MJT cu C5

S-a realizat, în primul rând, o analiză de cluster (a se vedea Fig. 2) prin metoda Ward, pe distanțele euclidiene, pentru C5 pentru a vedea în ce măsură se suprapun clusterii obținuți cu structura celor cinci niveluri predefinite ale comportamentului de ascundere a adevărului.

Rezultatele obținute pentru asocierea dintre indicele competenței morale al MJT şi preferința pentru itemii celor cinci niveluri de comportament de ascundere a adevărului pentru C5, aşa cum au fost ele alcătuite odată cu conceperea chestionarului, sunt prezentate pentru scorurile neipsitizate în Tabelul 5, iar pentru cele ipsitizate în Tabelul 6.

Tabelul 5

Corelațiile dintre indicele competenței morale al MJT
şi scorurile neipsitizate pentru itemii celor cinci nivele de comportament
de ascundere a adevărului pentru C5

	Nivel 1	**Nivel 2**	**Nivel 3**	**Nivel 4**	**Nivel 5**
Indice competență morală	ρ = -.185	ρ = -.176	ρ = -.112	ρ = .121	ρ = .052
	p = .130	p = .136	p = .242	p = .226	p = .374
	N = 39	N = 41	N = 41	N = 41	N = 40

Corelațiile dintre scorurile neipsitizate pentru cele şase stadii de orientare a judecății morale ale MJT şi scorurile neipsitizate pentru cele cinci niveluri ale comportamentului de ascundere a adevărului ale C5 se găsesc în Tabelul 7, iar cele pentru scorurile corespunzătoare ipsitizate în Tabelul 8.

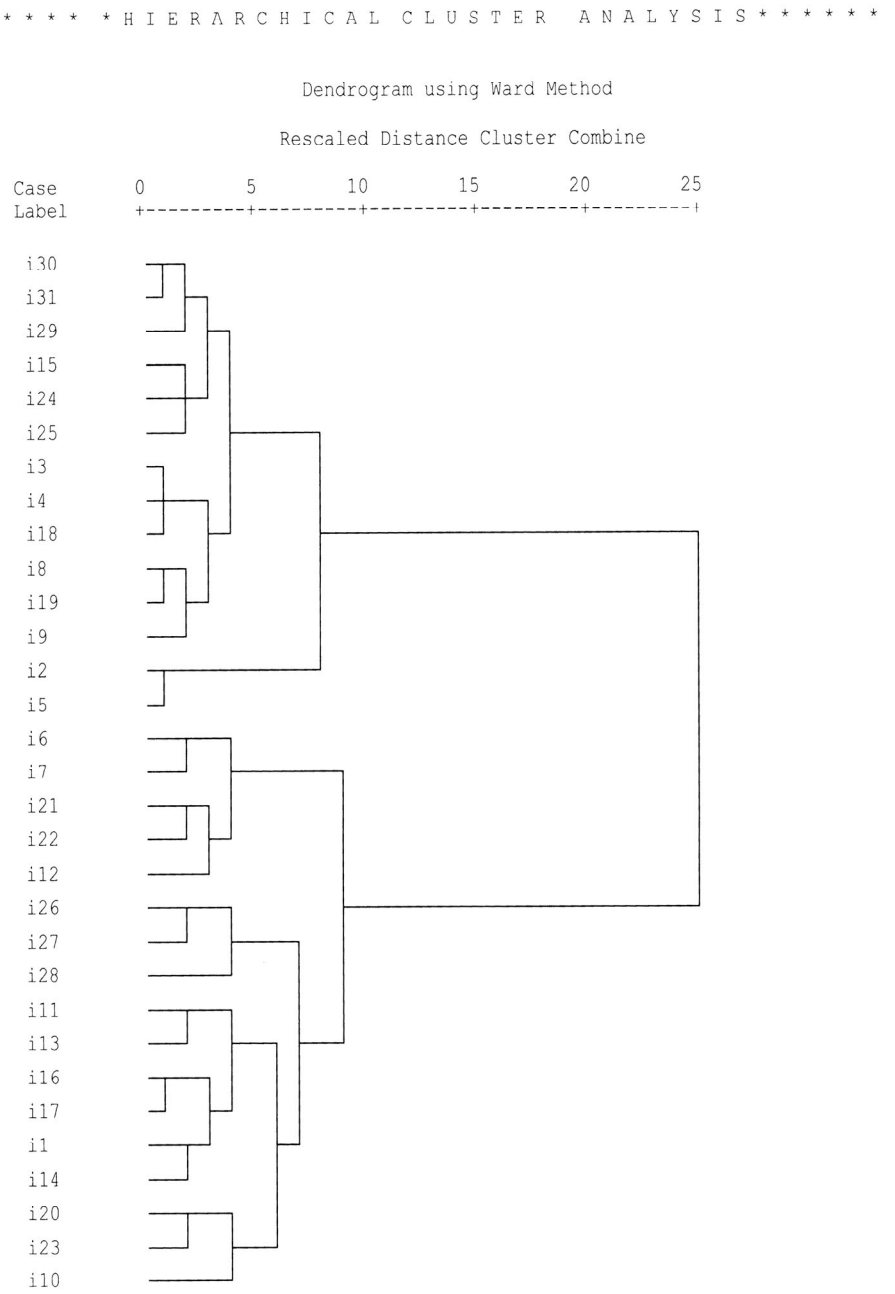

Figura 2. Analiza ierarhică de cluster prin metoda Ward pentru itemii C5.

Tabelul 6

Corelațiile dintre indicele competenței morale al MJT şi scorurile ipsitizate pentru itemii celor cinci nivele de comportament de ascundere a adevărului pentru C5

	Nivel 1 ipsitizat	**Nivel 2 ipsitizat**	**Nivel 3 ipsitizat**	**Nivel 4 ipsitizat**	**Nivel 5 ipsitizat**
Indice competență morală	ρ = -.182	ρ = -.167	ρ = -.085	**ρ =.357**	ρ =.054
	p = .137	p = .159	p = .307	**p = .014**	p = .374
	N = 38	N = 38	N = 38	N = 38	N = 38

Legenda:

Nivel 1: Comportament imoral ca rezultat al nerecunoaşterii valorii comportamentului moral

Nivel 2: Comportament imoral preluat prin imitație sau motivat de reciprocitate

Nivel 3: Comportament imoral ca urmare a unui deficit de autoreglare motivat egocentric (recunoaşterea valorii comportamentului moral, dar acesta pierde competiția cu cel imoral)

Nivel 4: Comportament imoral în care motivația egocentrică şi cea altruistă converg

Nivel 5: Comportament imoral motivat neegocentric, prin realizarea unui alt comportament moral, cum ar fi unul de tip altruist, sau evitarea comportamentului imoral indiferent de situație

Tabelul 7

Corelațiile dintre scorurile neipsitizate pentru cele şase stadii de orientare a judecății morale ale MJT şi scorurile neipsitizate pentru cele cinci niveluri ale comportamentului de ascundere a adevărului ale C5

	Nivel 1	**Nivel 2**	**Nivel 3**	**Nivel 4**	**Nivel 5**
Stadiu 1	**.364**	**.389**	.098	.138	.096
	.011	**.006**	.271	.195	.278
	39	41	41	41	40
Stadiu 2	**.298**	**.427**	.124	-.027	-.044
	.029	**.002**	.215	.432	.392
	41	43	43	43	41
Stadiu 3	**.295**	**.265**	.135	.187	.122
	.031	**.043**	.194	.115	.223
	41	43	43	43	.122
Stadiu 4	**.280**	.194	.107	*.225*	.190
	.038	.106	.248	*.074*	.117
	41	43	43	43	41
Stadiu 5	.123	.167	.102	**.351**	.097
	.224	.146	.261	**.011**	.276
	40	.167	42	42	40
Stadiu 6	.065	.112	.024	**.258**	.031
	.343	.238	.438	**.047**	.425
	41	43	43	43	41

Notă: Primul număr din fiecare căsuță reprezintă coeficientul ρ de corelație a rangurilor Spearman, al doilea număr este pragul de semnificație statistică, iar al treilea număr este numărul de participanți pentru care s-a calculat corelația respectivă.

Legenda:

Nivel 1: Comportament imoral ca rezultat al nerecunoaşterii valorii comportamentului moral

Nivel 2: Comportament imoral preluat prin imitație sau motivat de reciprocitate

Nivel 3: Comportament imoral ca urmare a unui deficit de autoreglare motivat egocentric (recunoaşterea valorii comportamentului moral, dar acesta pierde competiția cu cel imoral)

Nivel 4: Comportament imoral în care motivația egocentrică şi cea altruistă converg

Nivel 5: Comportament imoral motivat neegocentric, prin realizarea unui alt comportament moral, cum ar fi unul de tip altruist, sau evitarea comportamentului imoral indiferent de situație.

Tabelul 8

Corelaţiile dintre scorurile ipsitizate pentru cele şase stadii de orientare a judecăţii morale ale MJT şi scorurile ipsitizate pentru cele cinci niveluri ale comportamentului de ascundere a adevărului ale C5

	Nivel 1 ipsitizat	**Nivel 2 ipsitizat**	**Nivel 3 ipsitizat**	**Nivel 4 ipsitizat**	**Nivel 5 ipsitizat**
Stadiu 1 ipsitizat	.031 .427 38	.041 .403 38	-.089 .297 38	-.081 .315 38	.125 .227 38
Stadiu 2 ipsitizat	**.295** **.036** 38	**.498** **.001** 38	-.014 .466 38	**-.419** **.004** 38	-.183 .135 38
Stadiu 3 ipsitizat	.009 .479 38	.054 .374 38	.086 .304 38	-.149 .185 38	-.048 .388 38
Stadiu 4 ipsitizat	-.090 .296 38	-.212 .101 38	.020 .452 38	-.097 .281 38	.108 .259 38
Stadiu 5 ipsitizat	*-.246* *.068* 38	-.183 .135 38	.054 .374 38	**.461** **.002** 38	-.033 .423 38
Stadiu 6 ipsitizat	-.110 .255 38	**-.287** **.040** 38	-.022 .449 38	**.368** **.011** 38	.054 .374 38

Notă: Primul număr din fiecare căsuţă reprezintă coeficientul ρ de corelaţie a rangurilor Spearman, al doilea număr este pragul de semnificaţie statistică, iar al treilea număr este numărul de participanţi pentru care s-a calculat corelaţia respectivă

Legenda:

Nivel 1: Comportament imoral ca rezultat al nerecunoaşterii valorii comportamentului moral

Nivel 2: Comportament imoral preluat prin imitaţie sau motivat de reciprocitate

Nivel 3: Comportament imoral ca urmare a unui deficit de autoreglare motivat egocentric (recunoaşterea valorii comportamentului moral, dar acesta pierde competiţia cu cel imoral)

Nivel 4: Comportament imoral în care motivaţia egocentrică şi cea altruistă converg

Nivel 5: Comportament imoral motivat neegocentric, prin realizarea unui alt comportament moral, cum ar fi unul de tip altruist, sau evitarea comportamentului imoral indiferent de situaţie.

Corelaţiile dintre scorurile neipsitizate ale preferinţei pentru motivaţiile altruiste, respectiv, egocentrice la C5 şi indicele competenţei morale al MJT, precum şi cele dintre aceste scoruri şi scorurile neipsitizate pentru cele şase niveluri de orientare a judecăţii morale ale MJT se găsesc în Tabelul 9. În Tabelul 10 sunt prezentate corelaţiile dintre scorurile ipsitizate ale preferinţei pentru motivaţiile altruiste, respectiv, egocentrice la C5 şi scorurile ipsitizate pentru cele şase niveluri de orientare a judecăţii morale ale MJT.

Tabelul 9

Corelațiile dintre scorurile neipsitizate ale preferinței pentru motivațiile altruiste, respectiv, egocentrice la C5 şi indicele competenței morale al MJT, precum şi cele dintre aceste scoruri şi scorurile neipsitizate pentru cele şase niveluri de orientare a judecății morale ale MJT

	Motivații altruiste	**Motivații egocentrice**
C index	.059 .357 41	-.116 .245 38
Stadiu 1	.137 .197 41	*.241* *.073* 38
Stadiu 2	-.039 .404 42	*.241* *.070* 39
Stadiu 3	.169 .142 42	*.258* *.056* 39
Stadiu 4	*.246* *.058* 42	.170 .151 39
Stadiu 5	.173 .140 41	.122 .233 38
Stadiu 6	.110 .244 42	.076 .322 39

Notă: Primul număr din fiecare căsuță reprezintă coeficientul ρ de corelație a rangurilor Spearman, al doilea număr este pragul de semnificație statistică, iar al treilea număr este numărul de participanți pentru care s-a calculat corelația respectivă

Tabelul 10

Corelațiile dintre scorurile ipsitizate ale preferinței pentru motivațiile altruiste, respectiv, egocentrice la C5 şi scorurile ipsitizate pentru cele şase niveluri de orientare a judecății morale ale MJT

	Scor ipsitizat pentru motivații altruiste	**Scor ipsitizat pentru motivații egocentrice**
Stadiu 1 ipsitizat	.038 .407 40	.088 .294 40
Stadiu 2 ipsitizat	*-.243* *.065* 40	**.412** **.005** 38
Stadiu 3 ipsitizat	.128 .215 40	.087 .301 38
Stadiu 4 ipsitizat	.079 .315 40	-.059 .363 38

Tabelul 10 (continuare)

Stadiu 5 ipsitizat	-.031 .424 40	-.160 .169 38
Stadiu 6 ipsitizat	.088 .294 40	*-.244* *.070* 38

Notă: Primul număr din fiecare căsuță reprezintă coeficientul ρ de corelație a rangurilor Spearman, al doilea număr este pragul de semnificație statistică, iar al treilea număr este numărul de participanți pentru care s-a calculat corelația respectivă

Corelația dintre scorul preferinței pentru motivațiile altruiste şi cele egocentrice în variantă neipsitizată a fost: ρ = .772, p= .000, N = 41, şi în cea ipsitizată: ρ = -.537, p= .000, N = 41.

DISCUȚII ŞI CONCLUZII

Analiza de clusteri pentru cele două chestionare, deşi nu a condus la rezultate care să coincidă exact cu cele cinci categorii (nivele) în care au fost inițial împărțiți itemii chestionarului în baza conținutului lor, a indicat o suprapunere în linii mari cu acestea, mai ales pentru C5, diferențele rezultând fie din aglutinarea unora dintre aceste categorii în interiorul unor clusteri, fie din diferențierea unor clusteri mai mici în cadrul acestor categorii, după cum se poate constata şi în Anexele 1, 2 şi 3, unde clusterii au fost evidențiați prin marcarea itemilor celor două chestionare cu fonturi diferite (boldat şi italic). Au existat însă şi câțiva itemi (7 pentru C5 şi 11 pentru C2) care, după cum a indicat analiza de clusteri, s-ar putea să aibă un conținut ambiguu, care să permită includerea şi în alte categorii decât în cele care au fost plasați inițial, după înțelesul particular atribuit acestora de către respondenți, sau care reflectă statul ambiguu al categoriei în care au fost incluşi. În acest sens, se poate remarca faptul că, pentru ambele chestionare, câte unul dintre clusteri include numai itemi de pe nivelurie inferioare (1, 2 şi 3) şi nici un item de pe nivelurile superioare. Analiza conținutului itemilor acestui tip de cluster din ambele chestionare indică faptul că ei se referă, în ambele cazuri, predominant la motivații pentru dezangajarea morală de tip inferior care au legătură cu un grad mai redus de autonomie, cu raportarea la o figură cu autoritate sau la normele de grup, la evitarea unor daune în ceea ce priveşte imaginea socială. Itemi ambigui au, pentru ambele chestionare, clusterii care includ predominant itemi de pe niveluri superioare, lucru care ar putea reflecta conflictul dintre tendința spre un comportament moral şi cea spre un comportament imoral. Pe de altă parte, conținutul itemilor din acest tip de cluster sugerează şi o posibilă abordare instrumentalistă a condițiilor în care se acceptă dezangajarea morală de la mărturisirea adevărului, fie că e vorba de ascunderea adevărului ca un mijloc în satisfacerea unor interese personale sau ca un mijloc pentru satisfacerea interesului altora, a comunităților sau societăților. Cel mai eterogen cluster s-a obținut pentru C2, cel care include itemi din toate nivelurle,

reflectând probabil amestecul de tendințe caracteristic unei ipotetice faze de tranziție între nivelurile inferioare şi cele superioare ale comportamentului de ascundere a adevărului. Analiza de conținut a itemilor din acest cluster sugerează şi posibilitatea ca ei să reflecte o concepție relativistă asupra valorilor şi comportamentului moral, acest relativism putând servi fie unor scopuri egocentrice, fie unora altruiste. Se remarcă faptul că itemii de pe nivelurile inferioare care apar în clusteri cu un număr mare de itemi de pe nivelurile superioare sau de pe cel intermediar, spre deosebire de cei din primul tip de cluster, au un conținut care se referă la ascunderea adevărului strict din interese personale care nu țin de imaginea socială. Este oarecum surprinzător, dacă se are în vedere faptul că se crede, în general, că răspunsurile la itemi care reflectă un nivel superior de judecată sau de comportament din punct de vedere moral s-ar putea datora într-o măsură destul de mare dezirabilității sociale, motiv care ar fi legat de imaginea socială a respondentului. Datele din această cercetare indică însă că răspunsurile pentru itemii care se referă la imaginea socială se separă în mod clar în gruparea lor de itemii care se referă la aceste motivații de nivel superior din punct de vedere moral pentru comportamentul de ascundere a adevărului.

Rezultatele au confirmat în foarte mică măsură aşteptările în ceea ce priveşte legătura dintre indicele competenței morale şi rezultatele la cele două probe de investigare a comportamentului de ascundere a adevărului: C2 şi C5.

Nici pentru C2, nici pentru C5 nu s-a obținut asocierea negativă semnificativă prezisă între scorul preferinței pentru nivelul 3 al comportamentului de ascundere a adevărului (cel care ar implica un deficit de autoreglare, din cauza căruia un comportament moral poate pierde competiția cu un comportament imoral, motivat egocentric) şi indicele competenței morale C, prezisă de prima ipoteză. Doar pentru doi itemi din această categorie din chestionarul C2 s-au obținut tendințe ale unei asocieri cu indicele C (itemii 25 şi 22, la un prag de p = .073, respectiv, p = .077), dar aceste asocieri au fost pozitive, nu negative precum era de aşteptat. În schimb, pentru doi itemi din această categorie ai chestionarului C5 (din cei 8 incluşi în ea) s-au obținut tendințe de asociere negativă apropiate de pragul de semnificație statistică (pentru itemul 19, p = .09, şi itemul 6, p = .057), iar pentru itemul 2, chiar o asociere negativă semnificativă (ρ = -.279, p = .039). Din aceste asocieri nu se poate deduce ceva concludent cu privire la semnificația indicelui competenței morale al MJT, decât că s-ar putea ca el să nu fie legat în mod semnificativ de o capacitate de autocontrol a trăirilor afective de natură egocentrică, precum a intenționat autorul MJT, şi că, cel mult, ar fi posibil să fie asociat cu nivelul autonomiei în raport cu influența unei persoane cu autoritate, după cum o sugerează asocierea negativă cu itemul 2 al C5, printr-o relaționare cu modul de raportare a unui respondent la soluțiile predefinite oferite pentru cele două dileme morale ale MJT (dacă le acceptă sau le adoptă în mod unilateral pe acestea, respingând, de aceea, argumentele de susținere a soluțiilor contrare, în virtutea unei judecăți mai puțin autonome).

În ceea ce priveşte a doua ipoteză, asocierea pozitivă aşteptată între preferința pentru nivelul 5 al comportamentului de ascundere a adevărului (care decurge din

câştigarea competiţiei de către un alt comportament moral, care poate fi motivat altruist), adică cel mai puţin grav şi negativ evaluat, şi indicele competenţei morale C a fost obţinută doar pentru C2 (datorată, dintre cei şase itemi ai acestei categorii, în special itemilor 16 şi 17, pentru care corelaţiile au fost semnificative la un prag de p =.08, şi a itemilor 26 şi 28, pentru care corelaţiile au fost semnificative la p = .006 şi, respectiv, p = .036). Pentru C5, asocierea pozitivă aşteptată cu indicele C s-a obţinut pentru itemul 11 ca tendinţă foarte slabă (p = .144) şi a fost semnificativă pentru itemul 13 (ρ = . 274, p = .041) din această categorie. În schimb, asocierea în discuţie a fost semnificativ negativă pentru itemul 28 din categoria în discuţie: ρ = -.264, p = .048, ceea ce ar putea explica, parţial, absenţa asocierii pozitive aşteptate între scorul total al itemilor nivelului 5 al C5 şi indicele C. Asocierea pozitivă aşteptată a indicelui C al MJT cu nivelul 4 al comportamentului de ascundere a adevărului, prezisă de cea de-a doua ipoteză, s-a obţinut numai pentru C5 şi doar pe scoruri ipsitizate (datorată în special itemului 10 şi mai puţin itemului 12). Prin urmare, nici în acest caz datele nu sunt foarte concludente, deşi indică, totuşi, o tendinţă spre o asociere pozitivă între indicele competenţei morale C şi preferinţa pentru nivelurile superioare ale comportamentului de ascundere a adevărului, mai ales datorită itemilor care implică motivaţii altruiste pentru dezangajarea morală legate de interesul personal pentru o persoană apropiată şi de preocuparea pentru o persoană străină, societate, alte principii morale. Aceste date relevă şi o posibilă influenţă a modului de formulare a itemilor celor două chestionare (C2 şi C5) asupra asociaţiilor răspunsurilor pentru ei cu indicele C al MJT, chiar dacă motivaţiile pentru dezangajarea morală la care se referă sunt relativ similare. După cum s-a menţionat şi în partea introductivă, itemii chestionarului C2 implică mai mult acceptarea la nivel teoretic a posibilităţii unei dezangajări morale în condiţiile specificate de itemi pentru comportamentul de ascundere a adevărului, referirea la cazul propriei persoane nefiind obligatorie în acest caz. În schimb, itemii chestionarului C5 solicită în mod expres referirea la propria persoană, la cum a acţionat sau ar acţiona în condiţiile de dezangajare morală specificate de aceşti itemi. Prin urmare, ar putea fi de înţeles de ce nu apare o asociere pozitivă semnificativă între indicele competenţei morale C al MJT şi scorul preferinţei pentru nivelul 5 al chestionarului C5, care presupune nu doar o acceptare ipotetică a condiţiilor de dezangajare specifice acestei categorii de itemi, care implică motivaţii altruiste de nivel mai general şi abstract, cum este cazul pentru itemii chestionarului C2, ci un răspuns bazat pe o decizie personală mai concretă, trecută sau considerată a fi posibilă în prezent.

În cazul celei de-a treia ipoteze, asocierea semnificativă negativă prezisă între preferinţa pentru nivelul 1 al comportamentului de ascundere a adevărului (cel care decurge din nerecunoaşterea valorii comportamentului moral), respectiv nivelul 2 al acestuia şi indicele competenţei morale C nu s-a obţinut nici pentru C2, nici pentru C5. Chiar dimpotrivă, pentru C2, s-a obţinut o asociere semnificativă pozitivă (datorată, dintre cei şapte itemi ai nivelului 1, în special itemilor 2, pentru care corelaţia a fost semnificativă statistic la un prag de p = .016, 3, pentru care pragul statistic de semnificaţie a corelaţiei a fost de p = .094 şi 24, pentru care

pragul de semnificație a corelației a fost de p = .058) între indicele C al MJT şi preferința pentru nivelul 1 al comportamentului de ascundere a adevărului. Doar pentru itemii nivelului 1 al C5 s-a obținut o foarte slabă tendință înspre asocierea negativă aşteptată între preferința pentru aceştia şi indicele de competență morală C (datorată itemilor 19, 24 şi 29, dintre cei şase itemi ai categoriei, pentru care, pe scoruri neipsitizate, au existat tendințe de asociere negativă apropiate de pragul de semnificație statistică, în vreme ce, în schimb, pe scoruri ipsitizate, pentru itemul 25 a existat chiar o asociere semnificativă pozitivă, asocierea negativă la limita pragului de semnificație statistică păstrându-se doar pentru itemul 19). E posibil ca rezultatele obținute pentru această ipoteză să se explice prin modul diferit de formulare a itemilor pentru C2, comparativ cu C5, în sensul că persoanele cu o competență morală mai ridicată, despre care se presupune că adoptă şi acceptă mai uşor alte perspective decât cea proprie (dacă se ține cont de baza conceptuală a indicelui C al MJT), ar putea să admită mai uşor la modul ipotetic că e justificată dezangajarea morală a altor persoane în condițiile descrise de itemii de pe nivelul inferior pentru C2, dar ar tinde să nu accepte aceste condiții când e vorba de deciziile personale luate în trecut sau pe care le-ar lua în prezent. Analiza conținutului itemilor de pe nivelurile 1 şi 2 ale C5 pentru care s-au obținut asocieri semnificative cu indicele C relevă şi posibilitatea ca acest indice să fie asociat pozitiv şi cu o perspectivă mai relativistă asupra valorilor morale (după cum o indică itemul 25) şi negativ cu nivelul de dezvoltare al conştiinței morale (după cum o indică itemul 19). Pe de altă parte, explicația rezultatelor obținute pentru cea de-a treia ipoteză ar putea să țină cont şi de datele analizei de cluster, care au indicat că itemii de pe nivelurile 1 şi 2 de la C2 şi C5 sunt într-o proporție mai mare ambigui, mulți dintre ei tinzând să se grupeze cu itemi de pe nivelurile superioare.

Şi pentru cea de-a patra ipoteză s-au obținut puține dintre asocierile aşteptate, această ipoteză fiind formulată în ideea că indicii sintetici pentru C2 şi C5 ar putea reflecta mai bine, prin agregarea datelor, dacă se ține cont şi de rezultatele analizei de clusteri, tendințele generale în ceea ce priveşte comportamentul de ascundere a adevărului şi motivațiile preferate pentru dezangajarea morală. A apărut doar asocierea pozitivă aşteptată între indicele competenței morale al MJT şi preferința pentru motivațiile altruiste la C2, dar nu şi pentru C5. Asocierea negativă aşteptată între indicele competenței morale al MJT şi preferința pentru motivațiile egocentrice nu s-a obținut nici pentru C2, nici pentru C5 pentru scoruri neipsitizate, obținându-se doar o uşoară tendință, relativ apropiată de pragul de semnificație statistică, pentru scorurile ipsitizate, singurul caz în care aglutinarea nivelurilor a dus la un rezultat mai bun decât cel obținut pe datele neaglutinate. Chiar dimpotrivă, pentru C2 s-a obținut o asociere pozitivă semnificativă statistic între indicele C şi preferința pentru motivațiile egocentrice, rezultat surprinzător în concordanță cu cel obținut pentru cea de-a treia ipoteză. Mare parte dintre explicațiile date pentru datele obținute pentru ipotezele 2 şi 3 sunt valabile şi pentru explicarea acestor rezultate, care urmează acelaşi model ca şi cel obținut pentru rezultatele ipotezelor

menţionate. Având în vedere corelaţiile semnificative pozitive atât pentru C2, cât şi pentru C5, pe scoruri neipsitizate, între preferinţa pentru motivaţiile egocentrice şi cele altruiste, am apelat şi la calculul corelaţiilor parţiale între indicele C şi preferinţa pentru unul din cele două tipuri de motivaţii când preferinţa pentru cel de-al doilea tip de motivaţii este controlată. Aceste corelaţii parţiale s-au putut calcula doar pentru C5, pentru că, pentru C2, distribuţia scorurilor preferinţei pentru cele două tipuri de motivaţii a fost semnificativ îndepărtată faţă de distribuţia normală. Pentru C5, corelaţia parţială dintre indicele C şi preferinţa pentru motivaţiile egocentrice când se controlează preferinţa pentru cele altruiste a fost de r = -.301, p = .035, N = 35, în varianta scorurilor neipsitizate, iar pentru varianta scorurilor ipsitizate a foste de r = -.313, p = .030, N = 35. Corelaţia parţială dintre indicele C şi preferinţa pentru motivaţiile altruiste când se controlează preferinţa pentru cele egocentrice a fost de r = .317, p = .028, N = 35, în varianta scorurilor neipsitizate, iar pentru varianta scorurilor ipsitizate a foste de r = -.048, p = .389, N = 35. Rezultatele obţinute pentru corelaţiile parţiale sugerează că este posibil ca acea tendinţă de răspuns care duce la o corelaţie pozitivă semnificativă între preferinţa pentru motivaţiile altruiste şi cea pentru motivaţiile egocentrice să mascheze pentru C5 corelaţiile aşteptate între indicele competenţei morale şi preferinţa pentru motivaţiile altruiste (una pozitivă), respectiv, preferinţa pentru cele egocentrice (una negativă). Faptul că prin controlul suplimentar, prin ipsitizare, al tendinţelor de răspuns care ţin de intervalul preferat de variaţie a răspunsului (în acelaşi timp, prin ipsitizare, controlându-se şi ipotetica tendinţă de răspuns de la baza corelaţiei pozitive semnificative între preferinţa pentru motivaţiile altruiste şi cea pentru cele egocentrice, de vreme ce, pentru scoruri ipsitizate, această corelaţie devine semnificativ negativă, cum era de aşteptat) se obţine o pierdere numai a corelaţiei parţiale pozitive semnificative între indicele C al competenţei morale şi preferinţa pentru motivaţiile altruiste ar putea să însemne că această corelaţie parţială s-ar fi putut datora în acest caz prezenţei unei aceleiaşi tendinţe de răspuns pentru MJT şi C5, care se va reflecta în preferinţa de a da răspunsuri mai împrăştiate sau mai grupate la toţi itemii ambelor probe (ipoteză susţinută de faptul că abaterea standard a răspunsurilor unui respondent pentru toţi itemii la MJT şi cea corespondentă pentru C5 corelează semnificativ pozitiv: ρ = 368, p = .007, N = 44). În schimb, corelaţia parţială negativă între indicele competenţei morale al MJT şi preferinţa pentru motivaţiile egocentrice nu a fost influenţată semnificativ de acest ipotetic factor care se referă la tendinţa de răspuns mai sus menţionată, ceea ce sugerează că asocierea obţinută în acest caz ar putea fi una reală, cea prevăzută de bazele conceptuale ale celor două probe. Acest rezultat ar putea fi înţeles şi având în vedere că, prin controlul preferinţei pentru motivaţiile altruiste, s-ar fi putut neutraliza influenţa asupra rezultatului corelaţiei parţiale în discuţie a răspunsurilor pentru itemii de pe nivelurile inferioare ale C5 care în analiza de clusteri se grupează cu itemi de pe nivelurile superioare.

Rezultatele obţinute pentru cea de-a cincea ipoteză s-au suprapus doar parţial cu predicţiile acesteia. Este de remarcat, pentru C2, corelaţia semnificativă negativă

între preferința pentru nivelul 5 al comportamentului de ascundere a adevărului şi preferința pentru stadiul 1 de orientare a judecății morale al MJT, după cum era de aşteptat. În schimb însă, între preferința pentru unul dintre stadiile superioare ale orientării judecății morale (stadiul 5) şi preferința pentru nivelul 1 al comportamentului de ascundere a adevărului s-a obținut o corelație semnificativă pozitivă, şi nu negativă după cum era de aşteptat (un rezultat similar cu cel corespondent prezis de cea de-a treia ipoteză pentru indicele C şi având poate o explicație similară). Aceste rezultate pentru C2 s-au reflectat şi la nivelul corelațiilor dintre preferința pentru motivațiile egocentrice, respectiv, cea pentru cele altruiste, şi cele şase stadii ale orientării judecății morale ale MJT, pentru care a apărut un model similar al datelor. Este de notat că aceste corelații semnificative s-au obținut numai pentru scorurile ipsitizate ale MJT, după eliminarea unei posibile tendințe de răspuns. La o primă analiză, datele de mai sus pentru C2 ar sugera că nivelul 5 al comportamentului de ascundere a adevărului ar putea reflecta mai bine un nivel superior al dezvoltării morale decât stadiile 5 şi 6 de orientare a judecății morale ale MJT. Pentru C5, pentru scoruri neipsitizate, corelațiile pozitive aşteptate între preferința pentru nivelurile inferioare ale comportamentului de ascundere a adevărului şi cea pentru stadiile inferioare ale orientării judecății morale au fost în mare măsură obținute, iar cele dintre preferința pentru nivelurile superioare ale comportamentului de ascundere a adevărului şi preferința pentru stadiile superioare ale orientării judecății morale doar parțial, doar pentru nivelul 4 al comportamentului de ascundere a adevărului. În schimb, corelațiile negative aşteptate între preferința pentru nivelurile inferioare ale comportamentului de ascundere a adevărului şi preferința pentru stadiile superioare ale orientării judecății morale şi cele pentru situația inversă nu s-au obținut deloc pentru C5 pentru scorurile sale neipsitizate, spre deosebire de situația pentru C2 în ce priveşte această predicție, pentru care s-au obținut măcar două asociații semnificative în acest sens, chiar dacă una opusă celei prezise. Pentru această predicție situația se îmbunătățeşte când calculul corelațiilor în discuție s-a făcut cu scorurile ipsitizate ale C5, situație în care apar câteva dintre corelațiile negative prezise la un prag semnificativ statistic sau aproape de acest prag. Pentru cazul asocierii dintre stadiile orientării judecății morale ale MJT şi indicii sintetici calculați pentru C5, corelația pozitivă aşteptată între stadiile superioare ale orientării judecății morale şi preferința pentru motivații altruiste nu a apărut deloc (a existat doar o tendință de asociere pozitivă pentru stadiul 4 al orientării judecății morale, pentru scoruri neipsitizate), iar cea pozitivă între preferința pentru stadiile inferioare ale orientării judecății morale şi preferința pentru motivații egocentrice a apărut ca tendință când calculul s-a făcut cu scoruri neipsitizate pentru primele trei stadii ale orientării judecății morale ale MJT şi ca o corelație semnificativă statistic numai pentru stadiul 2 al orientării judecății morale al MJT, când calculul s-a făcut cu scoruri ispitizate. Corelațiile negative prezise între preferința pentru stadiile inferioare de orientare a judecății morale ale MJT şi preferința pentru nivelurile superioare ale comportamentului de ascundere a adevărului şi cele

pentru situaţia inversă s-au obţinut doar parţial (pentru stadiul 2, respectiv, stadiul 6 de orientare a judecăţii morale ale MJT) şi numai pentru scoruri ipsitizate. Nu se va realiza o interpretare punctuală a rezultatelor pentru cea de-a cincea ipoteză, pentru că în acest caz e şi mai probabil ca ele să fi fost obţinute şi întâmplător, dat fiind numărul mare de corelaţii calculate şi limitele acestui studiu (numărul relativ mic de participanţi şi caracterul explorator al probelor C2 şi C5). Mai important este patternul general al acestor rezultate, care sugerează, cu precădere în baza datelor obţinute cu scoruri ipsitizate, după eliminarea tendinţelor de răspuns, existenţa unei legături, chiar dacă nu una foarte puternică, între nivelurile judecăţii morale evaluate cu MJT şi nivelurile comportamentului de ascundere a adevărului investigate cu C2 şi C5, această legătură părând a fi cea mai strânsă între palierele inferioare ale celor două dimensiuni a căror legătură a fost investigată. Faptul că rezultatele aşteptate nu s-au obţinut pentru toate nivelurile poate însemna că e nevoie să se facă o analiză a semnificaţiei itemilor incluşi în acele niveluri pentru care nu s-au obţinut rezultatele scontate.

Rezumând, se poate spune că datele obţinute în cercetarea de faţă pun în discuţie capacitatea MJT de a măsura competenţa morală aşa cum a fost definită de autorii probei, dar şi o parte dintre itemii probelor MJT, C2 şi C5 în ceea ce priveşte relevanţa lor pentru investigarea aspectelor vizate la construirea acestor probe. Se evidenţiază cu precădere posibilitatea ca indicele competenţei morale să nu aibă interpretarea univocă prevăzută de autorul MJT. O altă idee care transpare din rezultatele obţinute este aceea că, pentru că ele nu urmează decât parţial presupunerea tradiţională în baza căreia au fost formulate ipotezele cercetării conform căreia creşterea preferinţei pentru un nivel mai ridicat al comportamentului sau judecăţii morale ar trebui să implice scăderea corelativă a preferinţei pentru nivelurile inferioare ale comportamentului sau judecăţii morale, prin plasarea acestor preferinţe pe o singură dimensiune bipolară, este posibil să existe mai degrabă dimensiuni separate unipolare corespunzătoare preferinţei pentru nivelurile considerate tradiţional ca inferioare, respectiv, superioare, ale judecăţii sau comportamentului moral/imoral. Datele cercetării susţin existenţa unei legături între MJT şi probele C2, respectiv, C5, dar una mai slabă decât s-a anticipat prin ipoteze, obţinându-se doar o parte dintre corelaţiile semnificative aşteptate, cu precădere pentru scorurile ipsitizate, după eliminarea unor tendinţe de răspuns. Dintre cele două probe, C2 şi C5, C5 oferă răspunsuri mai nuanţate şi mai apropiate de predicţiile făcute. Analiza de cluster pentru cele două probe, C2 şi C5, a reliefat o posibilă grupare a condiţiilor de dezangajare morală în virtutea a două atitudini fundamental diferite asupra acesteia: o abordarea instrumentală, relevând o judecată autonomă, în justificarea comportamentului de ascundere a adevărului, fie de natură egocentrică, fie de natură altruistă, şi o abordare heteronomă, care are la bază justificarea comportamentului de ascundere a adevărului prin raportarea la autoritate şi la norme externe. O a treia abordare, sugerată numai de C2 ca fiind una separată de cea de-a doua abordare de mai sus, ar fi aceea care are la bază justificarea ascunderii adevărului în virtutea unei atitudini relativiste cu privire la valorile şi normele morale. Această grupare, care se realizează

în principal pe linia autonom-heterenom, interferează cu gruparea în baza nivelurilor definite inițial, putând să o mascheze. De asemenea, referitor la cele două probe experimentale, se poate conchide că datele obținute pot fi încurajatoare în ceea ce priveşte posibilitatea de a investiga comportamentul moral şi judecata morală prin intermediul preferinței pentru anumite categorii de condiții ale dezangajării morale, de vreme ce s-au evidențiat anumite legături între astfel de preferințe şi o probă consacrată de evaluare a comportamentului şi judecății morale. Sunt necesare însă date suplimentare pentru îmbunătățirea acestor instrumente şi pentru a clarifica rezultatele cercetării, care să fie obținute în studii care să țină cont de limitele cercetării prezente (adică studii pe un număr mai mare de participanți, cu o analiză mai riguroasă a înțelesului posibil al itemilor, prin includerea altor probe) şi, mai ales, care să includă şi probe mai concrete de comportament moral, în vederea unei evaluări mai diferențiate a MJT, C2 şi C5.

BIBLIOGRAFIE

Faiciuc, L. (2014a). *Evaluarea judecății morale din perspectiva condițiilor în care o acțiune imorală este considerată justificată*. Poster prezentat la Conferința națională: Testarea psihologică: actualități şi perspective, Institutul de Istorie „G. Barițiu" din Cluj-Napoca

Faiciuc, L. (2014b). Competența morală şi nivelul de extensie socială şi spațio-temporală a consecințelor prevăzute pentru o acțiune. În M. Albu (Ed. şi Coord.), *Cercetări în Psihologie şi Ştiințele Educației,* vol. II, (p. 85-122). Cluj-Napoca: Editura Argonaut, 2014.

Faiciuc, L. (2015). Moral Competence and Socio-Moral Reflection. *Anuarul Institului de Istorie „George Barițiu" din Cluj-Napoca, Series Humanistica, XIII,* 73-89.

Lind, G. (2000). *Review and appraisal of the moral judgment test (MJT)*, University of Konstanz. Accesat în 3 aprilie 2013, la http://www.unikonstanz.de/ag-moral/pdf/Lind-2000_MJT-Review-and-Appraisal.pdf

Lupu, L. (2009). *Moral, lernumwelt und religiosität: Die entwicklung moralischer urteilsfähigkeit bei studierenden in Rumänien in abhängigkeit von verantwortungsübernahme und religiosität (PhD* thesis). University of Konstanz, Germany. Accesat în 2 mai 2013 de la http://kops.ub.uni-konstanz.de/handle/urn:nbn:de:bsz:352-opus-95865

ANEXA 1
CHESTIONAR DE EVALUARE A MOTIVAȚIEI ÎNTR-O SITUAȚIE DILEMATICĂ – VARIANTĂ EXPERIMENTALĂ –

Itemii chestionarului de mai jos urmăresc să studieze modul în care o persoană motivează un anumit comportament într-o situație de dilemă sau impas: dacă să ascundă sau nu adevărul, în împrejurări care pot sprijini sau nu una sau alta dintre variante.

Vă rugăm să răspundeți la itemii chestionarului având în vedere experiența dvs. din ultima perioadă şi modul în care dvs. personal gândiți în legătură cu fiecare împrejurare avută în vedere, *precizând măsura* în care afirmațiile făcute *sunt valabile sau se potrivesc* în cazul dvs. Pentru aceasta, în dreptul numărului corespunzător fiecărui item din tabelul de pe foaia de răspuns, va trebui să marcați cu un X căsuța corespunzătoare răspunsului ales de dvs. din opțiunile indicate.

Rezultatele sunt utile în vederea unei cercetări empirice şi de aceea sunteți rugați să încercați să fiți cât mai preciși în completarea răspunsurilor, pentru ca rezultatele cercetării să fie nedistorsionate.

Vă mulțumim şi vă asigurăm de confidențialitatea răspunsurilor dvs.!

1. Am cedat / aş ceda tentației de a ascunde adevărul pentru a evita astfel o suferință fizică sau o pierdere materială.

2. Am acceptat /aş accepta să ascund adevărul atunci când mi s-a cerut / mi s-ar cere acest lucru de către o persoană care are autoritate în vreun fel asupra mea.

3. Am decis / aş decide şi eu să ascund adevărul atunci când am constatat / aş constata că persoane cu autoritate apropiate mie sau respectate în societate au procedat aşa în trecut.

4. Am cedat / aş ceda tentației de a ascunde adevărul pentru a câştiga ceva material în schimbul tăcerii.

5. Am cedat / aş ceda tentației de a ascunde adevărul dacă am ştiut / aş şti că pericolul ca eu să sufăr o consecință negativă importantă pentru mine este redus.

6. Am cedat / aş ceda tentației de ascunde un adevăr incomod atunci când am avut / aş avea siguranța că adevărul ascuns va rămâne ascuns pentru totdeauna.

7. Am preferat / aş prefera să ascund un adevăr incomod atunci când a lipsit / ar lipsi o solicitare în mod expres ca eu să-l spun, el nefiind bănuit de alții.

8. Am decis / aş decide că pot să ascund şi eu adevărul atunci când am constat / aş constata că şi alți colegi sau prieteni de-ai mei procedează aşa.

9. Am decis / aş decide să ascund adevărul atunci când persoana sau persoanele cărora li l-am ascuns / l–aş ascunde mi-au ascuns şi ele cândva ceva.

10. Am preferat / aş prefera să ascund adevărul pentru ca să păstrez relația cu o persoană la care țin, care este importantă pentru mine.

11. Am decis / aş decide să ascund adevărul pentru ca să menajez sentimentele unei persoane *străine* pentru mine.

12. Am preferat / aş prefera să ascund adevărul pentru ca să evit să produc o suferință vreunei persoane *apropiate* care ar fi fost / ar fi afectată de aflarea adevărului.

13. Am preferat / aş prefera să ascund adevărul pentru ca să evit să produc o suferință vreunei persoane *străine* care ar fi fost / ar fi afectată de aflarea adevărului.

14. Am preferat / aş prefera să ascund adevărul pentru ca să îi aduc un avantaj prin tăcerea mea unei persoane *apropiate* care avea / ar avea nevoie de acest avantaj.

15. Am preferat / aş prefera să ascund adevărul pentru ca să îi aduc un avantaj prin tăcerea mea unei persoane *străine* care avea / ar avea nevoie de acest avantaj.

16. Am preferat / aş prefera să ascund adevărul pentru ca să evit ca un grup de persoane apropiate sau comunitatea din care fac parte să sufere vreo pierdere.

17. Am preferat / aş prefera să ascund adevărul ca să aduc un avantaj unui grup apropiat sau comunității din care fac parte.

18. Am preferat / aş prefera să ascund adevărul dacă în comunitatea din care fac parte a ascunde adevărul este ceva obişnuit, acceptat sau tolerat cu uşurință.

19. Am cedat / aş ceda tentației de a ascunde adevărul, gândindu-mă că nu ar fi o povară aşa mare pentru conştiința mea.

20. Am cedat / aş ceda tentației de a ascunde adevărul, gândindu-mă că mustrările de conştiință mă vor afecta mai puțin decât ce s-ar fi întâmplat / s-ar întâmpla prin mărturisirea lui.

21. Am cedat /aş ceda tentației de a ascunde adevărul din cauza ruşinii pe care aş fi avut-o / aş avea-o dacă l-aş spune.

22. Am decis / aş decide să ascund adevărul din teamă că nu voi fi înțeles(easă) de cei din jur dacă îl voi spune şi m-ar putea ridiculiza.

23. Am cedat / aş ceda tentației de a ascunde adevărul pentru ca să câştig sau să-mi păstrez o reputație sau o imagine bună în ochii celorlalți.

24. Am decis / aş decide să ascund adevărul pentru că reputația de om corect, care spune adevărul, nu e aşa importantă pentru mine.

25. Am decis / aş decide să ascund adevărul, gândindu-mă că a spune adevărul este oricum ceva relativ, subiectiv, care depinde de perspectiva cuiva asupra unei situații, neavând o valoare în sine.

26. Am preferat / aş prefera să ascund adevărul pentru a respecta un alt principiu sau valoare umană după care mă ghidez în deciziile mele, care a fost / ar fi mai important(ă) după părerea mea.

27. Am decis / aş decide să ascund adevărul, gândindu-mă că astfel aş putea feri societatea în care trăiesc de un pericol.

28. Am decis / aş decide să ascund adevărul, gândindu-mă că astfel aş putea aduce un beneficiu societății în care trăiesc.

29. Am decis / aş decide să ascund adevărul, gândindu-mă că deciziile mele individuale sunt prea mărunte şi neînsemnate pentru a putea influența societatea în vreun fel.

30. Am decis / aş decide să ascund adevărul, gândindu-mă că a spune adevărul este oricum ceva ce are o valoare redusă în societatea în care trăiesc, el fiind puțin respectat.

31. Am decis / aş decide să ascund adevărul, gândindu-mă că pentru binele societății e altceva mai important decât a spune adevărul, alte valori având întâietate.

Foaie de răspuns

	Deloc	**În mică măsură**	**În măsură medie**	**În mare măsură**	**În totalitate**
Item 1					

ANEXA 2

CHESTIONAR DE EVALUARE A MOTIVAȚIEI ÎNTR-O SITUAȚIE DILEMATICĂ – VARIANTĂ EXPERIMENTALĂ –

Itemii chestionarului de mai jos urmăresc să studieze modul în care o persoană motivează un anumit comportament într-o situație de dilemă sau impas: dacă să ascundă sau nu adevărul, în împrejurări care pot sprijini sau nu una sau alta dintre variante.

Vă rugăm să răspundeți la itemii chestionarului având în vedere experiența dvs. din ultima perioadă şi modul în care dvs. personal gândiți în legătură cu fiecare împrejurare avută în vedere, dacă afirmațiile făcute *se potrivesc sau nu* în cazul dvs.. Pentru aceasta, în dreptul numărului corespunzător fiecărui item din tabelul de pe foaia de răspuns, va trebui să marcați cu un X căsuța corespunzătoare răspunsului ales de dvs. din cele două opțiuni indicate.

Rezultatele sunt utile în vederea unei cercetări empirice şi de aceea sunteți rugați să încercați să fiți cât mai precişi în completarea răspunsurilor, pentru ca rezultatele cercetării să fie nedistorsionate.

Vă mulțumim şi vă asigurăm de confidențialitatea răspunsurilor dvs.!

1. *E justificat să ascunzi adevărul pentru a evita o pedeapsă sau un dezavantaj material imediat.*
2. *E justificat să ascunzi adevărul pentru ca realizarea scopurilor personale să rămână neafectată.*
3. *E justificat să ascunzi adevărul dacă este de ajutor pentru realizarea propriilor scopuri.*
4. *E justificat să ascunzi adevărul pentru a obține un avantaj sau câştig material imediat.*
5. *E justificat să ascunzi adevărul pentru a evita o pedeapsă sau un dezavantaj care ar putea să apară cândva, pe termen lung.*
6. *E justificat să ascunzi adevărul pentru a obține un avantaj sau câştig material care ar putea să apară cândva, pe termen lung.*
7. E justificat să ascunzi adevărul atunci când posibilele consecințe negative ale mărturisirii lui vor trece repede sau vor fi uitate.
8. E justificat să ascunzi adevărul dacă acest lucru va rămâne secret şi în viitor, nimeni altcineva neputând să-l afle.
9. E justificat să ascunzi adevărul atunci când lipseşte o solicitare expresă de a-l spune.
10. **E justificat să ascunzi adevărul atunci când asta ți se cere de către o persoană care are autoritate asupra ta.**
11. *E justificat să ascunzi adevărul față de cineva care te-a mințit.*
12. **E justificat să ascunzi adevărul atunci când şi alții din grupul tău de cunoscuți obişnuiesc să îl ascundă.**

13. E justificat să ascunzi adevărul atunci când constați că persoane importante din societate sau colectivitate au făcut-o.

14. E justificat să ascunzi adevărul atunci când apreciezi că ascunderea lui este fără consecințe vătămătoare pentru altcineva *apropiat*.

15. E justificat să ascunzi adevărul atunci când apreciezi că ascunderea lui este fără consecințe vătămătoare pentru altcineva *străin*.

16. E justificat să ascunzi adevărul atunci când în acest fel poți ajuta pe cineva *apropiat*.

17. E justificat să ascunzi adevărul atunci când în acest fel poți ajuta pe cineva *străin*.

18. *E justificat să ascunzi adevărul pentru ca astfel să menții o relație cu cineva.*

19. E justificat să ascunzi adevărul pentru ca să ajuți grupul/colectivitatea din care faci parte.

20. E justificat să ascunzi adevărul atunci când în colectivitatea în care trăieşti adevărul este prețuit destul de puțin.

21. *E justificat să ascunzi adevărul pentru că oricum adevărul este relativ şi subiectiv, depinzând de perspectiva din care cineva priveşte o situație.*

22. E justificat să ascunzi adevărul atunci când mustrările de conştiință ar fi mai uşor de răbdat decât ce ai simți dacă l-ai spune.

23. E justificat să ascunzi adevărul dacă mustrările de conştiință pentru tăcerea ta nu ar fi importante.

24. E justificat să ascunzi adevărul atunci când reputația de om corect, care spune adevărul, are o importanță redusă pentru tine.

25. E justificat să ascunzi adevărul pentru ca să câştigi sau să-ți păstrezi o reputație sau imagine bună în ochii celorlalți.

26. E justificat să ascunzi adevărul atunci când astfel poți feri societatea de un pericol sau să o ajuți în vreun fel.

27. E justificat să ascunzi adevărul atunci când în societatea în care trăieşti, în întregul ei, a spune adevărul are o valoare redusă, fiind puțin respectată.

28. *E justificat să ascunzi adevărul atunci când pentru tine alte valori umane sunt mai importante.*

29. *E justificat să ascunzi adevărul pentru că pentru binele societății pot fi rațiuni sau valori umane mai importante decât a spune adevărul, acestea având întâietate.*

30. E justificat să ascunzi adevărul pentru că o decizie la nivel individual este prea măruntă şi neînsemnată pentru a putea afecta cu ceva societatea.

31. A ascunde adevărul este lipsit de vreo justificare în orice situație, indiferent de context.

Foaie de răspuns

	Da, se potriveşte cu ce gândesc	*Nu* se potriveşte cu ce ce gândesc
Item 1		

ANEXA 3

Caracterizarea şi itemii componenți pentru nivelurile chestionarelor C2 şi C5:

Nivel 1: Comportament imoral ca rezultat al nerecunoaşterii valorii comportamentului moral

Nivel 2: Comportament imoral preluat prin imitație sau motivat de reciprocitate

Nivel 3: Comportament imoral ca urmare a unui deficit de autoreglare motivat egocentric (recunoaşterea valorii comportamentului moral, dar acesta pierde competiția cu cel imoral)

Nivel 4: Comportament imoral în care motivația egocentrică şi cea altruistă converg

Nivel 5: Comportament imoral motivat neegocentric, prin realizarea unui alt comportament moral, cum ar fi unul de tip altruist (posibil cu sacrificarea intereselor personale) sau evitarea comportamentului imoral indiferent de situație

C5

Nivel 1: Itemii 4, 5, 19, **24**, **25**, **29**
Nivel 2: Itemii **3**, 9, **8**, **18**, **30**
Nivel 3: Itemii 1, **2**, 6, 7, **20**, **21**, **22, 23**
Nivel 4: Itemii 10, 12, 14,
Nivel 5: Itemii 11, 13, 15, 16, 17, 26, 27, 28, 31

C2

Nivel 1: Itemii *2*, *3*, *4*, *6*, *21*, **24**, **30**
Nivel 2: Itemii **10**, *11*, **12**, **13**, **20**, **27**
Nivel 3: Itemii *1*, *5*, 7, 8, 9, **25**, **22**, **23**
Nivel 4: Itemii 14, 15, *18*
Nivel 5: Itemii 16, 17, 19, 26, *28*, *29*